

Πρεβεζάνικα Χρονικά

Αρ. 36 (1999)

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 36 (1999)

Πρέβεζα: μια πόλη της ανατολής στα κράσπεδα της δύσης

Ευάγγελος Γρ. Αυδίκος

doi: [10.12681/prch.29232](https://doi.org/10.12681/prch.29232)

Copyright © 2022, Ευάγγελος Γρ. Αυδίκος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Αυδίκος Ε. Γ. (1999). Πρέβεζα: μια πόλη της ανατολής στα κράσπεδα της δύσης. *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, (36), 23–29. <https://doi.org/10.12681/prch.29232>

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΑΥΔΙΚΟΣ

Επίκουρος Καθηγητής Δ.Π.Θράκης

Πρέβεζα: μια πόλη της ανατολής στα κράσπεδα της δύσης*

Πρέβεζα

Μικρή κι όμορφη πόλη

Με τις αθόρυβες σαϊτιές της Κλεοπάτρας

Στην αγκαλιά των γαλννεμένων ματιών

Και του σιωπηλού παράπονου,

Που ημερεύεις στωικά την Πίνδο

ν' αγγίζει τα ευαίσθητα Επάνησα

συμφιλιώνοντας τον ήχο του κλαρίνου

και τη γλυκειά λύπη της κιθάρας

πάνω σε ζωηρά είδωλα φεγγαριού,

Μικρή κι όμορφη πόλη,

Π' ακούς τις λεμονιές να τρίζουν

Καθώς φουσκώνουν τα άνθη τους

Μες το λαμπρό σου ορίζοντα

Και στη νοσταλγία του ψαρά,

που 'κανε αλησμόνητο ταξίδι

πάνω στην αλμυρή πλάτη του δελφινιού

ολόγυρα στη μικρή αισιόδοξη ενδοχώρα,

---

* Ομιλία του κ. Αυδίκου στην επέτειο Απελευθέρωσης της Πρέβεζας (20-10-1999)

μικρή κι όμορφη πόλη,
 πολιορκημένη από θάλασσα,
 ανήμπορη να γίνεις νησί,
 ανήμπορη να μείνεις στεριά,
 πύλινη παιδική πόλη,
 Πρέβεζα,
 Χλωρό δέρμα της γης
 Απλωμένο απ' το στόμα του γλαρονιού
 Στο παράθυρο του Ιονίου.

(*Θέμης Κατωγιάννης, Πρεβεζάνικα Χρονικά, 27-28 (1993, σ.5)*)

Άρχισα την ομιλία με το ποίημα αυτό, με το οποίο η Συντακτική Επιτροπή των Πρεβεζάνικων Χρονικών ξεκινούσαμε το αφιέρωμα του διπλού τεύχους 27-28 (;) (1993) στον εορτασμό των 800 χρόνων από την ίδρυση και 80 από την απελευθέρωση της πόλης.

Η προτίμηση αυτή στηρίζεται στο γεγονός ότι εμπεριέχει τη βασική σκέψη της ομιλίας μου, την αντιφατική και αλληλοεπικαλύπτουσα φυσιογνωμία της πόλης της Πρέβεζας σε σχέση με την υπόλοιπη Ήπειρο. Είναι η θάλασσα κόντρα στο βουνό, το κλαρίνο κόντρα στην ευρωπαϊκή μουσική, η αρχιτεκτονική η τόσο γνωστή για τον ηπειρώτικο χώρο που ωστόσο στην Πρέβεζα εκφράζεται, ιδίως στα καμπαναριά αλλά και τους στενούς δρόμους - καντούνια, ως πολιτισμικός αλληθωρισμός προς τη Δύση και το γεγονικό εφτανησιώτικο χώρο.

Πρόκειται, λοιπόν, για εκείνο το αίσθημα που όλοι μας το έχουμε βιώσει στην παιδική μας ηλικία, ιδίως παλιότερα που τα στοιχεία ήταν πιο καθαρά, λιγότερο επεξεργασμένα από τη νεορομαντική προσέγγιση της παράδοσης.

Η Πρέβεζα, συνεπώς, είναι μια πόλη που φέρει από γεννησιμιού της τα στοιχεία των κτητόρων της αλλά και όσων διαχειρίστηκαν τη θέση της. Όλοι αυτοί σφράγισαν τον προσανατολισμό της και κατέγραψαν τη νοοτροπία τους στο σώμα της.

Η Πρέβεζα, για παράδειγμα, είναι γνωστή ως η διάδοχος της Νικόπολης του παλιού λαμπρού αστικού κέντρου που κτίστηκε από τους δυτικούς Ρωμαίους προκειμένου να χαιρετίσουν αλλά και να επιχειρήσουν τον έλεγχο της Ανατολής από τη Δύση. Είναι γνωστό, εξάλλου, ότι η πόλη αυτή αποτέλεσε ένα μείγμα δυτικών φιλοσοφικών απόψεων όπως τις διατύπωσαν οι Στωικοί φιλόσοφοι αλλά ταυτόχρονα εμβολιάζει το χαρακτήρα της με τη δόξα του ανατολικού κόσμου, την επικράτηση του χριστιανικού λόγου, ο οποίος καρποφόρησε και δημιούργησε μια από τις πρώτες εκκλησίες στον ελλαδικό χώρο.

Η Πρέβεζα ως συνεχιστής της παλιάς πόλης κληρονομεί, έστω και μη συνειδητά, αυτό τον πλούτο. Ωστόσο, η δημιουργία της πόλης έχει να κάνει με τη διαρκή μετεώριση του διπλού χαρακτήρα, τη σύγκρουση των πολιτισμικών διαστάσεων στην ταυτότητά της, το δυτικό και το ανατολικό στοιχείο.

Πρώτα πρώτα, όλοι αναγνωρίζουν ότι ο μικρός οικισμός που πρωτοεμφανίζεται στο Χρονικό του Μορέως το 1292 με το όνομα Πρέβεζα οφείλει το όνομά του στο στρατηγικό χαρακτήρα της περιοχής για τους λαούς της ανατολής, σλαβικής κυρίως εθνότητας αλλά και όχι μόνο. Η λέξη Πρέβεζα που οι πιο πολλοί ταυτίζουν με τη λέξη πέρασμα, μαρτυρά ακριβώς ότι ο μικρός οικισμός, ο εμπορικός σταθμός της αρχής δεν κάνει τίποτε άλλο παρά να αποτυπώνει στο γεωγραφικό της σώμα την προτίμηση των ανατολικών λαών να τη χρησιμοποιήσουν ως διαμεσολαβητή στις κατακτήσεις τους, όπως συνέβη λίγους αιώνες πριν με τους δυτικούς Ρωμαίους.

Στη νέα πόλη το πρώτο ίχνος το ονοματολογικό είναι ανατολικό. Ωστόσο, είναι η επανεμφάνιση του δυτικού στοιχείου που θα προσδώσει νέα δυναμική στον τόπο. Είναι η εμφάνιση των Βενετών που θα διαμορφώσει την εικόνα της Πρέβεζας, όπως διασώθηκε μέχρι τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια. Η Τουρκάλα καθηγήτρια Μελέκ Ντελίλμπασι συμπέρανε ότι ο οικισμός είχε 150 μόνο γηγενείς κατοίκους το 16ο αιώνα (Πρεβεζάνικα Χρονικά, 25:25).

Αυτός ο καχεκτικός οικισμός που τον χρησιμοποιούσαν για ανεφοδιασμό, καταφύγιο ή και πέρασμα οι διάφοροι λαοί και στρατηλάτες της εποχής, αποκτά νέα ποιοτικά χαρακτηριστικά όταν, κυρίως το 1718 ύστερα από τη συνθήκη του Πασσάροβιτς, περιέρχεται στον έλεγχο της Βενετίας. Πρόκειται, κατά τη γνώμη μου, για την πιο ευτυχισμένη στιγμή της νεότερης Πρέβεζας. Ο μικρός ανάξιος λόγου οικισμός εντάσσεται στον πολιτικό και στρατιωτικό προγραμματισμό της Γαληνοτάτης δημοκρατίας, γεγονός που θα αρχίσει να διαμορφώνει σταθερά οικονομικά και πολιτισμικά γνωρίσματα της πόλης, τα οποία αποτέλεσαν και τον πυρήνα της οικονομικής και πολιτισμικής της ταυτότητας για διακόσια χρόνια σχεδόν.

Το πρώτο και βασικότερο είναι ο Ελαιώνας. Σήμερα, μπορεί να έχει μείνει μόνο το τοπωνύμιο. Ήταν όμως ο πνεύμονας της πόλης, που τροφοδότησε την οικονομία, την κοινωνία και τον πολιτισμό. Ήταν αυτός που την πέρασε στην ποίηση ως βασικό τοπωνυμικό και γεωγραφικό σημείο αναφοράς της Πρέβεζας.

Γράφει ο Γιώργος Μουστάκης γι' αυτό. *«Ο ελαιώνας φυτεύθηκε μετά το 1718 και είναι το μεγαλύτερο παραγωγικό έργο, που έγινε ποτέ στην περιοχή της Πρέβεζας. Σύγχρονα με την ανάπτυξη του ελαιώνα μεγάλωνε και ο οικισμός και αναπτυσσόταν και η αλιεία. Στους οικονομικούς πόρους, που έδινε ο ελαιώνας, και στην αλιεία στηρίχθηκε η οικονομία του τόπου, που για πολλά χρόνια μέχρις ότου το δεύτερο ήμισυ του περασμένου αιώνα με την εισαγωγή των βιομηχανικών προϊόντων αναπτύχθηκε το εμπόριο και η κίνηση του λιμανιού»* (Πρεβεζάνικα Χρονικά, 25 : 32).

Ανεξάρτητα από το λόγο που φυτεύθηκε ο ελαιώνας, το βέβαιο είναι, ότι αποτέλε-

σε το βασικό περιουσιακό στοιχείο των οικογενειών, που συγκρότησαν σταδιακά και την ανώτερη τάξη του τόπου. Η σχέση με τον ελαιώνα διαφοροποιεί τα κοινωνικά στρώματα. Από τη μια μεριά η ιδιοκτησία γης που προσδίδει το κοινωνικό κύρος στην πόλη και από την άλλη ο οικονομικός παραγωγικός δυναμισμός της ελιάς που προσφέρει τη δυνατότητα της οικονομικής επιβίωσης στις γυναίκες των μη ιδιοκτητών ως λιομαζώχτες αλλά και σε μια σειρά τεχνίτες (εκτιμητές, κλαριστές).

Εκτός από τον ελαιώνα, άλλο σημείο της πρεβεζάνικης ταυτότητας ήταν και η ψαροσύνη. Οι πρώτοι ψαράδες και οι τεχνικές ψαρέματος ήρθαν από το νησί Μπουράνο της Βενετίας, απ' όπου πήρε το όνομά της και η τάξη των ψαράδων, οι γνωστοί ως Μπουρανέλοι. Πρόκειται για μια τάξη που λίγη σχέση είχε με τη γη, επομένως με την πρόσδεση σε ακίνητη περιουσία. Εποικίζεται, λοιπόν, η Πρέβεζα με μια επαγγελματική ομάδα, η οποία και λόγω της προέλευσής της ήταν εξωστρεφής, χωρίς μακρόπνοο προγραμματισμό και με έντονη τάση προς την καλοπέραση.

Σε κάθε περίπτωση, με τον ελαιώνα και την ψαροσύνη - θάλασσα η Πρέβεζα αποκτάει δυο σημαντικά στοιχεία της πολιτισμικής της και οικονομικής ταυτότητας. Πρόκειται για δυο επαγγελματικές ενασχολήσεις που αργότερα θα αποτελέσουν τρίγωνο με τη θεαματική ανάπτυξη των εισαγωγικών και εξαγωγικών δραστηριοτήτων του λιμανιού.

Στο μεταξύ, η οικονομική ευημερία που προσέφερε ο ελαιώνας αλλά και η ψαροσύνη, καθώς και η πολιτική ασυλία για πολλούς καταδιωκόμενους στα υπό οθωμανική κατοχή εδάφη δημιούργησαν μια νοοτροπία του Πρεβεζάνου που διαφέρει από τον κοινό Ηπειρώτικο τύπο. Δεν είναι ο αυστηρός, προσηλωμένος στα γράμματα και την πρόοδο Ηπειρώτης. Είναι ο φλογερός εξωστρεφής, συχνά σαματατζής, ο έχων τριφυλές προσδοκίες από τη ζωή του. Εξάλλου, είναι γνωστό ότι αυτός ο χαρακτηρισμός συνοδεύει ακόμη και σήμερα τους Πρεβεζάνους, παρά το γεγονός ότι έχουν επισυμβεί πολλαπλές πληθυσμιακές αλλοιώσεις. Πάντως, για κείνη την εποχή η ανάμειξη τόσων πολλών νοοτροπιών καλλιέργησε έναν τύπο ανθρώπου που νοιαζόταν πιο πολύ για τη ζωή παρά για τη δουλειά.

Στοιχεία αυτής της διαφορετικής στάσης ήταν τα τυχερά παιχνίδια ανάμεσα στα οποία εξέχουσα θέση κατείχε το πιτς. Ο Μουστάκης υπογραμμίζει το δάνειο αυτό, χωρίς να κάνει συγκεκριμένη σύνδεση. Αφήνει να αιωρείται η υποψία στενής σχέσης του πιτς με τη Βενετία. Δεν μπορώ να συμμεριστώ τη βεβαιότητα του Μουστάκη. Πιστεύω ότι θα ήταν άδικο να φορτώσουμε το πιτς στη Βενετία. Η λέξη είναι αγγλική και υποδηλώνει την κυματοειδή κίνηση των νομισμάτων. Το πιο πιθανό είναι να ήρθε αργότερα στην Πρέβεζα, το 19ο αιώνα εννοώ, μέσω των ναυτικών σχέσεων με την Αγγλοκρατούμενη Κέρκυρα ή τα πληρώματα αγγλικών συμφερόντων караβιών. Γεγονός πάντως είναι ότι το εν λόγω παιχνίδι αποτέλεσε την κορύφωση μιας διαφορετικής ψυχοσύνθεσης του Πρεβεζάνου. Γύρω απ' αυτό, αναπτύχθηκε και διαμορφώθηκε μια στάση ζωής, που την έχουμε πολύ έντονα στα μάτια μας. Κυριαρχούσε τους

πάντες το πάθος αυτό. Παρά το γεγονός ότι η βασική ανθρωπομάζα ήταν οι κατώτερες τάξεις, στις γιορτές μετατρεπόταν σε υπερταξική συλλογική εθιμική συμπεριφορά.

Από τη Βενετία έλκει την καταγωγή του το περίφημο καρναβάλι της Πρέβεζας. Είναι αυτό που διασκέδαζε τους Πρεβεζάνους διασχίζοντας τους δρόμους της κεντρικής αγοράς και καταλήγοντας στον Άη Χαράλαμπο όπου εκφωνούσε ξενόγλωσσο λόγο ο Νίκος Κουραμπιές. Για μας μένει μόνο η ανάμνηση του καρναβαλιού που έκανε την παρέλασή του στην κεντρική αγορά στη δεκαετία του 1960 με επικεφαλής τον ασυναγώνιστο Σαρλώ.

Με βάση όλα τα παραπάνω, η πιο σημαντική περίοδος της νεότερης ιστορίας της Πρέβεζας είναι η Βενετοκρατία. Επέβαλε την οικονομική και πολιτισμική ταυτότητα που χαρακτήρισε την Πρέβεζα ως και το Δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο.

Η Δύση έδωσε, λοιπόν, το δικό της στίγμα στην πόλη. Η Ανατολή επακολούθησε με την ανακατάληψη της πόλης από τους Τούρκους του Αλή πασά, ο οποίος, φιλόδοξος ων, υιοθέτησε τις δυτικές αντιλήψεις και πρακτικές, αναγνωρίζοντας το στρατηγικό ρόλο που μπορούσε να διαδραματίσει η πόλη στα σχέδιά του να αναδειχτεί εταίρος των δυτικών. Για το σκοπό φροντίζει να επανακατασκευάσει τα φρούρια και κυρίως να περιβάλλει την Πρέβεζα με την τάφρο. Χρησιμοποιεί μια ευρύτητα στη Δύση διαδεδομένη αλλά και στην Ανατολή συνήθεια για την κατοχύρωση της οικονομικής λειτουργίας της πόλης, η οποία απειλούνταν από τα ληστρικά φαινόμενα.

Πρόκειται για μια αναπτυξιακή διαδικασία που έφερε σε ακμή το ναυτιλιακό εμπόριο και για πρώτη φορά δημιουργήθηκε ένα υποτυπώδες λιμενεργατικό προσωπικό. Ο 19ος αιώνας είναι η εποχή που η Πρέβεζα οργανώνει τριγωνικά τις οικονομικές της δραστηριότητες. Το λιμάνι υποστηρίζει το εισαγωγικό και εξαγωγικό εμπόριο προς τη Δύση. Σταδιακά παίρνει τα νηία από τον ελαιώνα. Αποκτά το βασικό ρόλο στην οικονομική λειτουργία της πόλης, δεδομένου ότι όλα ελέγχονται από αυτό. Γίνεται έτσι το λιμάνι η βάση του τριγώνου με εξίσου δυναμικές τις άλλες δύο πλευρές, τον ελαιώνα και την ψαροσύνη.

«Ο λιμίν είναι αποθήκη εμπορική της πέριξ Ηπείρου», κατά τον Αθ. Σταγειρίτη. Το 19ο αιώνα η Πρέβεζα προβάλλεται ως διαμετακομιστικό λιμάνι που οργανώνει όλο το βορειοδυτικό χώρο. Πρόκειται για την πιο σημαντική λειτουργία, η οποία επεσκίασε και τον ελαιώνα και που παρέμεινε ως συστατικό γνώρισμα της πόλης ως τη δεκαετία του 1950.

Η πόλη αναδίδει μια ευφορία ευμάρειας η οποία είναι διάχυτη και στην περιγραφή του Rouqueville. « Μυρωδάτα οπωροφόρα δέντρα, δασύλια αιώνιας βλάστησης, θάλασσα αστείρευτη αγαθών, μια πόλη που με το χρόνο αυξανόταν και προσέφερε άσυλο σε δέκα χιλιάδες Έλληνες, ελεύθερους κατοίκους σ' αυτή τη γωνιά της Ηπείρου» (Rouqueville, 1826 : 203-4).

Εξάλλου, η σύμφυρση Δύσης και Ανατολής συνεχίζεται και στο χώρο της Εκπαίδευσης. Η ανάπτυξη της οικονομικής ζωής και η αύξηση του πληθυσμού

δημιούργησε αστική συνείδηση, η οποία προκάλεσε και τη στροφή του ενδιαφέροντος στην εκπαίδευση. Πρεβεζάνος ο Θεοφάνης, δρων στη Ρωσία της Ανατολής, αντιλαμβάνεται το ζήτημα και συστήνει το κληροδοτήμα, που στήριξε την ίδρυση της Θεοφανείου Σχολής για την οποία μπορεί κανείς να πει πολλά.

Πέρα απ' αυτό, παρέμβαση στο χώρο της εκπαίδευσης έκανε και η Δύση με τη σχολή της Alliance. Ειδικά τα κορίτσια της εύπορης τάξης στέλνονταν στο σχολείο της Συναγωγής μέχρι το 1916, οπότε έκλεισε. Μάθαιναν γαλλικά αλλά έρχονταν και σ' επαφή με τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό των Εβραίων.

Με τον τρόπο αυτό είναι παρούσα η πολυεπίπεδη στρωμάτωση της πολιτισμικής ταυτότητας των Πρεβεζάνων και της πόλης τους. Έτσι, η άποψη που διατυπώνει ο δημοσιογράφος Παρασκευόπουλος, όταν έφτασε στα τέλη του 19ου αιώνα στην πόλη, είναι ελεγχόμενη. «*Από Κερκύρας εις Πρέβεζαν! Τι αντίθεσις, ε; Ύστερα από (...) το Αχιλλειον, από το Μον-Ρεπό, από τες Ιταλικές όπερες, από περιηγητάς, από Γερμανούς, από μισ και λαιδάς, από ψηλά καπέλα, από γαντοφορεμένα χέρια, από Ευρώπην τέλος πάντων, και να βρεθής ένα πρωί εις μίαν Τουρκικήν πόλιν με μιναρέδες, με κόκκινα φέσια, με τσαούσπδες, με αγάδες, με αφέντηδες (...)*» (Πρεβεζάνικα Χρονικά, 23:151).

Είναι δικαιολογημένη η αντίδραση του δημοσιογράφου. Ζει στο ανεξάρτητο ελληνικό κράτος και έρχεται σ' ένα τμήμα της οθωμανικής επικράτειας. Είναι πολλή φυσική η αντίδρασή του. Το πολιτισμικό σοκ είναι έντονο.

Συνεχίζει. «*Πώς θα διασκεδάζουν κατά τας νύκτας του χειμῶνος ή του θέρους οι Πρεβεζάνοι; Θα μαντεύετε βέβαια ότι ούτε μελοδράματα, ούτε δράμα ή βωδεβίλ, ή βαριετέ, έχουν εκεί. Η διασκεδάσις των είναι ένα καφέ Αμάν. Εισέρχομαι εντός ευρυτάτου καφεπωλείου - η ώρα δεκάτη εσπερινή - κ' ευρίσκομαι προ κοκκινοχρόου δάσους από μιναροδοειδή φέσια*» (ό.π., σ.155).

Η άποψη του Παρασκευόπουλου για την κρατούσα παράδοση είναι υπερβολική. Ασφαλώς, η οπτική εντύπωση ήταν αληθής. Κυριαρχούσε μια ανατολίτικου τύπου συμπεριφορά, καθώς και αντίστοιχος ενδυματολογικός κώδικας. Ταυτόχρονα υπήρχε μια ουσιαστική σχέση του ακροατηρίου με την ελληνική παραδοσιακή μουσική, η οποία στο πρόσωπο της τραγουδίστριας Κουτσουνίσσας συμπύκνωνε την ελκυστικότητα της στο ακροατήριο. Πρόκειται για όλους εκείνους τους ανθρώπους του μόχθου και της υπαίθρου, που τους έφερε εδώ η οικονομική άνθηση της πόλης. Ενισχύει αυτή τη διάσταση στον κρατούντα πολιτισμό και η ύπαρξη Συλλόγου Μουσικών με 120 περίπου μέλη, ανάμεσα στους οποίους υπήρξαν και διαπρεπείς μουσικοί.

Ωστόσο, δεν μπορεί να πείσει αυτή τη διάσταση. Ήταν η κυρίαρχη εντύπωση αλλά υπήρχαν και οι δυτικόστροφες τάσεις. Ήταν οι κορασίδες που μάθαιναν Γαλλικά και πιάνο, ήταν τα ψώνια που παραγγέλνονταν απευθείας στα μαγαζιά του Παρισιού.

Ήταν όμως κυρίως η διάσταση που ξέσπασε ανάμεσα στο Σύλλογο Ιεροσαλτών και τη χορωδία του Ι.Ν. Κοιμήσεως Θεοτόκου και το Φώτη Κόντογλου, φίλο της

Πρέβεζας. Ο Κόντογλου κατηγορεί τους ψάλτες ότι εκδυτικίζουν την εκκλησιαστική μουσική παράδοση. «*Σας πήρε ο κατήφορος του μοντερνισμού, του πιθηκισμού και της κακομοιριάς. Τι σχέση έχει με την Ελληνική ψυχή αυτή η ψυχρή και βλακώδης καντάδα που τραγουδάτε;*» (Πρεβεζάνικα Χρονικά, 24:26).

Βεβαίως ο Κόντογλου έχει δίκιο όσον αφορά ευρύτερα θέματα σύγκρουσης δύο πολιτισμικών συστημάτων. Δεν μπόρεσε όμως να αντιληφθεί την αντιφατική πολιτισμική προσωπικότητα της πόλης. Η Πρέβεζα δεν ήταν, δεν είναι ακριβώς ό,τι ορίζεται ως ηπειρώτικος πολιτισμός. Είναι ένα μείγμα που οφείλεται στην αλληλοεπίδραση ανάμεσα στο δυτικό και το ανατολικό.

Και σήμερα ποια είναι η κατάσταση;

Βεβαίως, η Πρέβεζα δεν είναι αυτή που ξέραμε. Ο ελαιώνας δεν υπάρχει. Κάτι μόνο λιοστάσια σώζονται που μπορεί να χαρακτηριστούν φυσικά μνημεία. Το ψάρεμα σταμάτησε σχεδόν. Είναι λίγοι εκείνοι που ασχολούνται μ' αυτό. Κυρίως, το λιμάνι έπαυσε να είναι ο πνεύμονας της πόλης. Η προσπάθεια να γίνει πολιτικό σύνθημα και να δώσει διαφορετική ώθηση στη ζωή της πόλης απέτυχε. Η ντάπια έγινε δρόμος.

Είναι γεγονός, ότι η πόλη βρίσκεται σε αδιέξοδο. Έχει χάσει τα γνωρίσματά της. Ταυτόχρονα δεν απέκτησε καινούργια. Γι' αυτό επείγει να αλλάξει προσανατολισμό η πόλη, να δει το μέλλον της οραματιστικά. Οι εμβολωτικές λύσεις δε δίνουν διέξοδο. Για να γίνει αυτό, χρειάζεται να συνδεθεί με το διεθνές περιβάλλον.

Κρίσιμος είναι ο ρόλος του τουρισμού αλλά και του ενδιαμέσου ρόλου που μπορεί να παίξει η πόλη στο περιβάλλον Ανατολής και Δύσης.

Δεν έχει καθεί τίποτα. Χρειάζεται τόλμη και φαντασία, ώστε η Πρέβεζα να μπει με πλεονέκτημα στον καινούργιο αιώνα. Αντλώ την αισιοδοξία μου και από την ποίηση, ολοκληρώνοντας με μερικούς στίχους.

Η Πρέβεζα δεν τελειώνει
Δεν είναι μια πόλη ή ένα όνομα
Είναι ένας πυροβολισμός στις καθημερινές
Τα στήθεια, ένα μαχαίρι που
Ακουμπά τα σπλάχνα μας
Για να εκκέουν φως και σάχτη

(Πάνος Παναγιωτούνης, Πρεβεζάνικα Χρονικά, τ. 27 - 28, σελ. 123, μελέτη Στέλιου Μαφρέδα).